

Aspecten van de thematische filatelie

Door Pim van den Bold

Het gebruik van plaatsnamen (1)

Heel vaak krijg ik de vraag gesteld: "Wanneer mag je nu wel en wanneer niet, de naam van een stad (bijvoorbeeld in een stempel) gebruiken in je thematische verzameling?". Toch hebben kennelijk nog niet genoeg mensen die vraag gesteld, want je ziet nog vrij vaak dat een geografische naam ten onrechte wordt gebruikt. Om de titel eenvoudig te houden, spreek ik daar alleen over plaatsnamen. Alles wat ik hieronder zal vermelden, geldt echter net zo goed voor de namen van streken, provincies en zelfs landen.

Ik volsta heel bewust niet met een paar afbeeldingen, maar biedt er veel meer, daartoe in staat gesteld door enkele vriendelijke verschaffers van het getoonde materiaal. Mijn gedachte daarbij is, dat hoe meer voorbeelden van verschillende aard u ziet, des te eerder het u op de gedachte zal brengen welke namen u zelf voor uw eigen thema zou kunnen gebruiken. Bovendien ziet u dat er filatelistisch meer mogelijkheden zijn dan alleen het zeer eenvoudige moderne materiaal.

Vierdeling

Om te kunnen aangeven wat wel en wat niet mag, is het eerst goed om uit te leggen, welke soorten relaties er kunnen worden aangebracht tussen geografische namen en uw thema. Ik heb het dan uitdrukkelijk over (bijvoorbeeld) stempels met **alleen** de naam van de plaats, waarbij verder geen bijzonderheden over uw thema worden vermeld. Er zijn vier soorten verbanden.

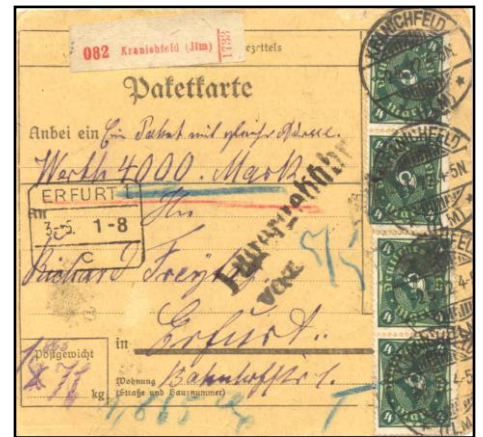
- 1 In de betreffende plaats is iets gebeurd, dat verband houdt met uw thema;
- 2 De naam van de stad (dus niet de stad zelf, dat valt onder punt 1, maar de **naam** van deze plaats) heeft te maken met uw thema;
- 3 De stad heeft zijn naam gegeven aan bepaalde producten: Meissen porselein, Edammer, Goudse of Leidse kaas, Makkumer aardewerk of Delfts blauw;
- 4 Een product heeft zijn naam gegeven aan een stad. Een voorbeeld is *Stadt der K.d.F. Wagen*, de vroegere naam van Wolfsburg, zoals *Kraft durch Freude Wagen* de oorspronkelijke naam van de Volkswagen was.

Om dat dit precies het tegenovergestelde is van het 3^e verband heb ik het apart als een 4^e verband genoemd. Maar je kunt het ook als een speciaal onderdeel van categorie 2 zien.

Wanneer mag je een plaatsnaam niet gebruiken?

Een plaatsnaam is **nooit** te gebruiken om filatelistisch een bepaalde gebeurtenis die er heeft plaatsgevonden te illustreren (punt 1 van hierboven). Zo'n gebeurtenis kan van alles zijn. Beroemde personen kunnen in de plaats

een belangrijke periode van hun leven hebben doorgebracht of ze kunnen er zijn geboren, getrouwd, gestorven of wat dan ook hebben uitgespookt. Er kunnen ter plekke manifestaties hebben plaatsgevonden, zoals tentoonstellingen, congressen of

Afb. 1 Kranichfeld een plek waar kraanvogels zich bevinden.

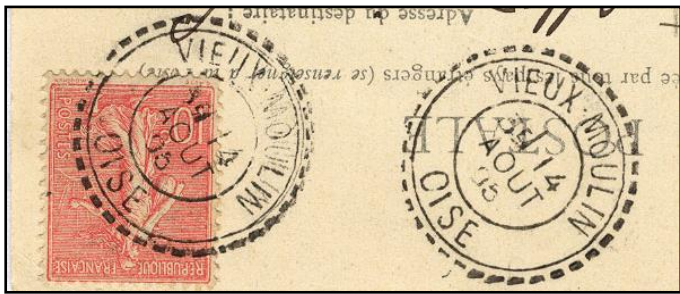
Een schitterend stuk om verschillende redenen. Het is een wat ongewoon filatelistisch stuk, namelijk een pakketpostkaart en bovendien bevat het behalve het stempel, ook nog een aantekenstrookje met de plaatsnaam. De uitdaging voor de gebruiker is, uit te zoeken waarom de plaats zo heet.

sportmanifestaties. Er kunnen zeldzame planten, edelstenen of wat dan ook worden gevonden. Er kunnen bepaalde gebeurtenissen hebben plaatsgevonden waar de naam van de plaats zelfs in één adem mee wordt verbonden, zoals de Vrede van Munster, de Slag bij Waterloo of bij Heiligerlee. Soms wordt de naam van de stad in één adem genoemd met bepaalde zaken waarmee ze onlosmakelijk is verbonden, zoals: modestad Parijs, Volkswagenstad Wolfsburg, muziekstad Wenen. De lijst met voorbeelden kan eindeloos worden uitgebreid.

Wie verlekkerd raakt bij het zien van zoveel mogelijkheden wacht een zware teleurstelling. In al deze gevallen mag de naam van de plaats **niet** gebruikt worden! Je kunt dus niet het stempel met alleen de naam Wenen gebruiken, om aan te tonen dat het hier om een stad gaat, waar het voor muzikliefhebbers heerlijk toeven is. Een stempel waarin vermeld staat, *Wien, Stadt der Musik*, of *Volkswagenstadt Wolfsburg* is natuurlijk wel bruikbaar voor de thema's muziek en auto's. Maar dit artikel gaat daar niet over. We hebben het hier over het gebruik van alleen de plaatsnaam zonder nadere toevoegingen. Toch komt dit onterechte gebruik van geografische namen nog veel te veel voor.

Afb. 2 Pays-Bas, de Franse naam voor Nederland. Het moge duidelijk zijn dat dit stempel alleen gebruikt kan worden indien het thematisch heel duidelijk om het behandelen van het onderdeel 'laag gelegen land' gaat. In dat geval is dit thematisch stempel natuurlijk beter bruikbaar, dan b.v. een willekeurig postzegel met de aanduiding Nederland. Bij alle andere zaken die je over Nederland zou kunnen vertellen kan dit stempel absoluut niet gebruikt worden.

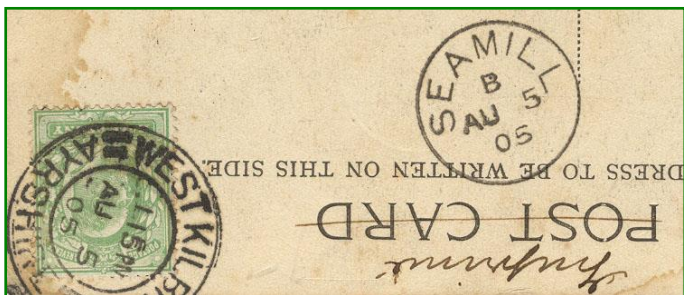

Afb.3 Vieux moulin, dit is Frans voor Oude Molen. Op zich zelf eigenlijk een te algemene molennaam om zonder verklaring te kunnen gebruiken. Of misschien toch wel? De eigenaar heeft een hoofdstuk over molenbehoud, dat begint vast niet bij de nieuwste molens. Ik zie wel mogelijkheden.....

Ik zei al dat hetzelfde geldt voor landen. In een internationaal hoog bekroonde inzending over orchideeën zag ik ooit een mooi klassiek briefje van Cuba, waarin zowel in de postzegel als in het stempel niets voorkwam dat met deze fraaie bloemen te maken had. Wat was het onderschrift? U zult uw ogen niet geloven: "Ook in Cuba komen orchideeën voor." Als u nu uitroept: "Ja, zo kan ik het ook", dan hoop ik wel dat u daarmee niet alleen het opnemen van dit briefje bedoelt, maar eveneens het thematisch nietszeggende onderschrift, maar dat terzijde.

Wanneer mag je een plaatsnaam wel gebruiken?

Sommige namen van steden hebben een duidelijk relatie met een thema. Als de naam van de stad een verband heeft met het thema kan een stempel of een aantekenstrookje dat niets anders dan die naam bevat, goed

Afb. 4 Seamill, mooi duidelijk stempeltje. Het zou interessant zijn om te weten te komen waarom die plaats zo heet. Dan kun je ook makkelijker de relatie leggen met een bepaald onderdeel van je thema.

gebruikt worden. Dit is een rubriek met vele mogelijkheden. Wel belangrijk is dat deze stukken van onderschriften worden voorzien waaruit uw kennis blijkt.

Afb.5 Salzburg was indertijd de verblijfplaats van de door het zout rijk geworden vorst

Hoewel het in deze aflevering daar natuurlijk niet over gaat, noem ik het hier toch met nadruk, omdat geregeld blijkt dat inzenders zo verrukt zijn over hun filatelistische vondst, dat ze zich er thematisch met een Jantje-van-Leiden van afmaken. Onder het stempel Saarbrücken verschijnt dan een tekst in de geest van: "Deze stad is genoemd naar een brug die vroeger de oevers van de Saar verbond." Daar kan best wat meer bij over het hoe en wat!

Een voorbeeld van een goed gebruik van een landsnaam, kan Ascension Island zijn. Dit eiland heet zo,

Afb.6 Salzkotten (schuurtjes) werden gebouwd om onder droge omstandigheden het zout dat zich bevond in het opgepompte water, te kunnen verwerken.

omdat het op een Hemelvaartsdag is ontdekt. Een postzegel met de duidelijke landsnaam kan zo in een religieuze verzameling de Hemelvaart illustreren; verder zullen er niet zoveel andere filatelistische mogelijkheden zijn voor Hemelvaart. Probeer wel bij de keuze een afbeelding te vinden die zoveel mogelijk aansluit. Ik heb momenteel niets bij de hand over wat er van dit land bestaat, maar het zal duidelijk zijn dat een afbeelding van de kaart van het eiland of het landschap (en dan nog het liefst van de zee uit gezien) beter aansluit bij de ontdekking dan een afbeelding van (ik fantaseer maar wat, ze komen waarschijnlijk niet eens voor) een popzanger of een raceauto. Laat ook hier in het onderschrift iets van uw kennis blijken.

Afb.7 Zoutelande ontleent zijn naam aan het zoute veen, dat door het brakke water was ontstaan.

Zeg niet alleen dat Ascension Hemelvaart betekent. Een onderschrift zou bijvoorbeeld kunnen zijn: 'Op Hemelvaartsdag 1500 (of 1501, daarover verschillen de bronnen) werd dit in de Atlantische Oceaan, ten Westen van Afrika, gelegen eiland door de Portugezen ontdekt. Zo kreeg het zijn naam van de Engelsen toen die zich in 1815 op dit tot dan toe onbewoonde eilandje vestigden. In deze aflevering zal ik mij bij de afbeeldingen beperken tot de namen, die met enige schoolkennis van de moderne talen, makkelijk te herkennen zijn. In een volgende aflevering komen dan de namen aan de orde, die je pas als bruikbaar voor je thema kunt herkennen op grond van (soms een behoorlijke) kennis van je thema.

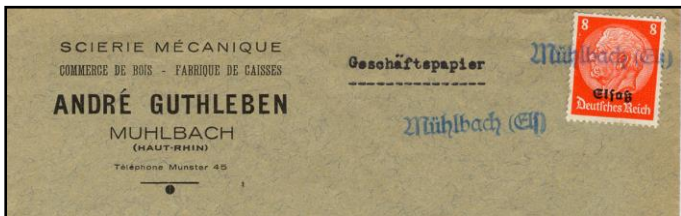

Afb. 8 Schneidemühl, genoemd naar de grote zaag in de watermolen die zich bij deze stad bevond. Een aardige bijkomstigheid is, dat de reclametekst in het franker-machinestempel ook nog eens over molens gaat. Dat is thematisch indringender dan wanneer er een franker-machinestempel uit een geheel andere bedrijfstak was genoemd, of alleen een plaatsnaamstempel.

Er valt over deze plaatsnaam nog een andere interessante mededeling te doen, maar die verrassing past beter in een volgende aflevering, nog even geduld dus.

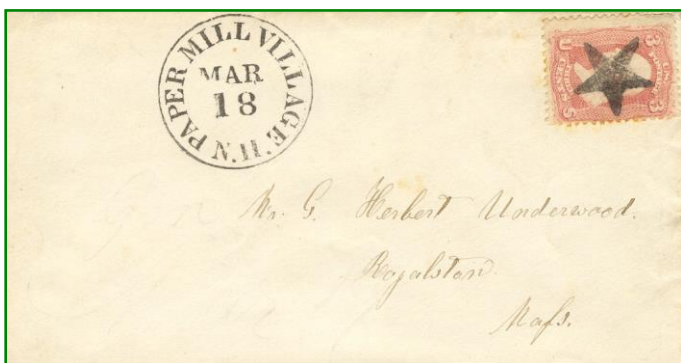
Een tussencategorie: bij verstandig gebruik toegestaan

Hoewel over de hiervoor aangegeven derde categorie (producten ontlenen hun naam aan een plaats of een land) niets staat in de reglementen, zijn de meeste juryleden de mening toegedaan dat een verstandig gebruik wel toegestaan is. Dit laatste houdt bijvoorbeeld

Afb. 9 Mühlbach. De niet filatelistische teksten op de brief zouden op een molen met een zaaginrichting kunnen wijzen. In een tentoonstellingsinzending kun je trouwens beter niet naar deze niet-filatelistische teksten verwijzen, maar ze kunnen je wel op het goede spoor zetten om wat spit- en graafwerk te doen. Filatelistisch kunnen we opmerken dat het zeker niet om een alledaags stempel gaat.

in dat als je het over Delfts blauw aardewerk hebt, je niet kunt volstaan met een stempel van Delft, maar dat daar toch wel een afbeelding van Delfts blauw op een ander filatelistisch stuk bij getoond moet worden.

Afb. 10 Paper Mill Village. Een juweel van een stempeltje, ook in technische zin. Er heeft hier vast een papiermolen gestaan. Het zou interessant zijn het hoe en wat uit te zoeken. Zo lang dat niet gebeurd is, is het stempel toch goed bruikbaar. Je kunt het namelijk zonder die verklaring gebruiken met een onderschrift dat over papiermolens gaat.

Afb. 11 Mühlbach. Omdat deze naam niet zo rechtstreeks aan een thematisch onderdeel gekoppeld kan worden, zoals bij afb. 9 het geval was, is het hier belangrijker om de herkomst van de plaatsnaam uit te zoeken. Wedden dat velen van u denken: had ik maar zo'n helder stempel uit die tijd en ook nog wel op een compleet briefje met lakzegel en al.

Ook zal het duidelijk zijn dat in het ene geval het opnemen van zo'n plaatsnaamstempel thematisch veel zinvoller is dan in het andere geval. Als het in een verzameling over verschillende kaassoorten in zijn algemeenheid gaat, is het thematisch helemaal niet zo functioneel en dus ook niet zo interessant, om daar een stempel met de plaatsnaam Edam, Gouda of Leiden bij op te nemen. Als het bovendien filatelistisch een gewoon huis-tuin-en-keukenstempel betreft, voegt het eigenlijk in geen enkel opzicht iets toe. Behandel je daarentegen de diverse kaasgebieden (in Europa of ter wereld), dan is het thematisch wel relevant om aan te geven dat in West-Nederland de kaasproductie economisch van groot belang was/is en dat maar liefst drie steden in dat gebied, hun naam gegeven hebben aan bepaalde kaassoorten. Dan is het wel relevant om zelfs drie stempels van Edam, Gouda en Leiden op te nemen. Zoek dan bij voorkeur de stempels die filatelistisch het interessantst zijn. Probeer in ieder geval ook **afbeeldingen** van deze producten te vinden. Die moet u als het belangrijkste zien, de plaatsnaam komt pas in de tweede plaats ter verklaring van de naam van het product. En u herinnert zich vast nog wel van punt 1 dat u bij dat hele kaasgebeuren niet een stempel met alleen de plaatsnaam Alkmaar mag opnemen met de vermelding dat daar een kaasmarkt is.

Een voorbeeld uit Duitsland is de plaatsnaam Rottweil, die zijn naam gegeven heeft aan het hondenras Rottweiler. Ook landen hebben soms hun naam aan producten gegeven. Zo wordt met *China* in de Engelstalige wereld ook wel (bepaalde soorten) porselein bedoeld. Maar u voelt zelf wel dat het heel gekunsteld aan zou doen om dat te vermelden onder een willekeurige postzegel van China in een porseleinverzameling. Het zou hoogstens vermeld kunnen worden onder een Chinese postzegel met een vaas die ook wel als *China* wordt aangeduid.

Afb. 12 Crater. Een plaats op het Arabische schiereiland, die zijn naam ontleent aan het nabijgelegen kratermeer.

Afb. 14 Benut zo veel mogelijk filatelistische variatie bij het gebruik van plaatsnamen. Dripping Spring had een te gering postaanbod voor een stempel, dus schreef de postbeambte deze naam op de brief. Deze met de hand aangebrachte postale aantekening is zeker niet mindervaardig aan een stempel, integendeel. Het plaatsje ontleent zijn naam aan sijpelend water in het grensgebied van leisteen en zandsteen.

Producten die hun naam aan steden gaven.

Ook hier geldt: toon ook een afbeelding van het product. En in het genoemde voorbeeld van *Stadt der K.d.F. Wagen*, is dat dan niet een moderne Volkswagen, maar een kevertje, waarmee het allemaal begon.

Een algemene opmerking tot slot. Probeer steeds ook de filatelistische kant in de gaten te houden. Moderne doodgewone plaatsnaamstempels op eenvoudige brieven voegen filatelistisch in ieder geval niets toe.

Bij deze en enkele volgende afleveringen wordt dankbaar gebruikgemaakt van door drie personen beschikbaar gesteld illustratiemateriaal. Ook bij wat ik onder de afbeeldingen vermeld, heb ik gebruikgemaakt van de door hen gegeven informatie. Het zijn de heren Damian Läge (vogels, vooral voor de nog komende aflevering van verborgen betekenissen van plaatsnamen), Piet Struik (geologie) en Jacques van de Winkel (molens). Geweldig bedankt!

Wel wil ik duidelijk stellen dat de onderschriften bij de afbeeldingen bedoeld zijn als onderschriften bij de illustraties van dit artikel. Soms zou je ze zonder meer kunnen overnemen als onderschrift in een verzameling bij hetzelfde stuk, maar in andere gevallen zou het daar anders moeten. Wees daarop bedacht.

Voor al of niet verzinken van stukken met plaatsnamen die goed te gebruiken zijn, gelden precies dezelfde regels als voor andere stukken. Als het alleen om het stempel gaat op een overigens niet interessant stuk, dan verzinken. Als de brief zelf interessant is, in zijn geheel laten zien. Het kan best zijn dat je voor een echt albumblad soms een andere keus moet maken dan voor de illustraties bij een artikel.

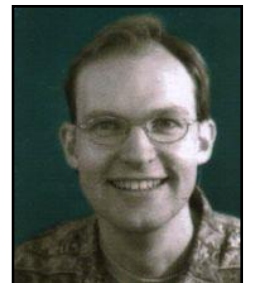
Wordt vervolgd.

Afb. 13 In 1938 werd aan de voet van de Franz Josef Glacier in Nieuw Zeeland een hulppostkantoor geopend.

Vermeld wel waarom de glacier deze naam heeft gekregen. Het stempel kan zowel bij 'het thema Franz Josef, als bij gletschers worden gebruikt. En zelfs bij thema's als klimaatverandering of milieubescherming. Deze gletscher wordt namelijk in snel tempo steeds korter. Vergeet de filatelie niet. 'Blanco' stempels (d.w.z. stempels zonder postzegel er onder) zijn over het algemeen niet toegestaan. Het kan alleen als er een postale verklaring voor is, zoals een Dienstbrief. In dit geval betreft het een proefstempel, daarom staat er geen datum in. Vermelden dus, dat het om een proefstempel gaat.

HOGE LOF VOOR THEMA

De voorzitter van de internationale F.I.P.-commissie voor thematische filatelie, prof. dr. Damian Läge, die prachtige illustraties heeft geleverd voor de artikelen van Pim van den Bold over het gebruik van plaatsnamen, stak bij de daarover gevoerde correspondentie zijn lof voor Thema niet onder stoelen of banken. Zo noemde hij Thema: "een van de toonaangevende en best ontvangen thematische tijdschriften in de wereld". Hij legde een duidelijk verband met "het aantal heel goede thematische inzendingen vanuit Nederland is aanzienlijk toegenomen op internationaal niveau". Over de artikelenreeks 'Aspecten' van Pim van den Bold drukte hij zich als volgt uit: "They are extremely helpful for guiding thematic collectors."

Prof .dr. Damian Läge

Het zou wel van heel veel valse bescheidenheid getuigen als we deze beoordeling van de hoogste thematische autoriteit niet even aan u door zouden geven. Een geweldige aanmoediging voor de hele redactie om op de ingeslagen weg voort te gaan.

Paul Daverschoot
Hoofdredacteur